

GLOBALLASHUV JARAYONIDA MAKTAB O'QUVCHILARINI
TARBIYALASHNING INNOVATSION MEKANIZMLARI

Mamatsaliyeva Muxlisa San'at qizi

muxlisamamatsaliyeva2002@gmail.com

Ajinyoz nomidagi NDPI "Pedogika" yo'nalishi 1-kurs magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15552381>

Annotatsiya. Ushbu maqolada globallashuv jarayonining maktab ta'lim tizimiga ta'siri hamda o'quvchilarni tarbiyalashda innovatsion yondashuvlarning ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: globallashuv, tarbiya, innovatsiya, maktab, o'quvchi, raqamli texnologiya, milliy qadriyatlar.

Аннотация. В этой статье анализируется влияние процесса глобализации на систему школьного образования, а также важность инновационных подходов к обучению учащихся.

Ключевые слова. глобализация, воспитание, инновации, школа, ученик, цифровые технологии, национальные ценности.

Abstract. this article analyzes the impact of the globalization process on the school education system as well as the importance of innovative approaches to educating students.

Keywords: globalization, upbringing, Innovation, School, student, digital technology, national values.

Globallashuv — bu zamonaviy dunyoning ajralmas qismi bo'lib, u ijtimoiy, madaniy, iqtisodiy va axborot sohalarini qamrab olayotgan murakkab va o'zaro bog'liq jarayondir. Ayniqsa, globallashuv ta'lim tizimiga katta ta'sir o'tkazib, o'quvchi shaxsining shakllanishida yangi talab va ehtiyojlarni yuzaga keltirmoqda. Bugungi kunda maktab nafaqat bilim beruvchi muassasa, balki shaxsni tarbiyalovchi, uni jamiyatga tayyorlovchi asosiy institut sifatida faoliyat yuritmoqda. Shu nuqtai nazardan, maktab o'quvchilari tarbiyasida innovatsion yondashuvlarni qo'llash, raqamli texnologiyalar, loyihaviy ta'lim, shaxsga yo'naltirilgan metodikalarni joriy qilish tobora dolzarb bo'lmoqda. O'zbekiston Respublikasida ham ta'lim-tarbiya tizimi globallashuv jarayonlariga mos ravishda takomillashmoqda. Prezidentimiz tashabbusi bilan olib borilayotgan islohotlar, davlat dasturlari, zamonaviy maktablar qurilishi, pedagoglar malakasining oshirilishi – bularning barchasi tarbiyaning innovatsion mexanizmlarini amaliyotga tatbiq qilishga xizmat qilmoqda. Ushbu maqolada globallashuv jarayonining maktab ta'limiga ta'siri, o'quvchilarni tarbiyalashda qo'llanilayotgan zamonaviy usullar, innovatsion mexanizmlarning tahlili hamda ular asosida shakllanayotgan tarbiya samaradorligi haqida fikr yuritiladi.

Globallashuv zamonaviy dunyoda siyosiy, iqtisodiy, madaniy va axborot sohalarida davlatlararo integratsiyani kuchaytirayotgan jarayon bo'lib, u ta'lim va tarbiya tizimiga ham bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Bu jarayon orqali ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish imkoniyatlari mavjud.

Biroq, globallashuvning salbiy jihatlari ham mavjud. Xususan, ommaviy madaniyat va g'arblik qadriyatlarning tarqalishi, yoshlar ongiga yot g'oyalarni singdirish orqali milliy o'zlik

va ma'naviyatga tahdid solmoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalayotgan axborotlar yoshlarning axloqiy va ma'naviy tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan, "Yangi O'zbekiston" konsepsiyasi doirasida, globallashuv sharoitida ta'lim tizimini modernizatsiya qilishga qaratilgan. Bu islohotlar maktab o'quvchilarini zamonaviy bilimlar bilan qurollantirish bilan birga, ularning milliy o'zlikni anglashini mustahkamlashga ham xizmat qiladi.

Shu munosabat bilan, globallashuv sharoitida ta'lim-tarbiya tizimini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar va milliy qadriyatlarni saqlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi globallashuv sharoitida maktab o'quvchilarini tarbiyalashda an'anaviy metodlardan tashqari, innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etilgan pedagogik jarayonlar muhim ahamiyatga ega. Innovatsion yondashuvlar zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, interfaol metodlar, loyihalar asosida ta'lim berish, va o'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan.

Masalan, O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi tomonidan amalga oshirilayotgan raqamli ta'lim loyihalari maktab o'quvchilarini mustaqil fikrlashga, innovatsion g'oyalarni ishlab chiqishga rag'batlantirmoqda. Shuningdek, interfaol o'quv mashg'ulotlari, guruh ishlari, muammoli ta'lim metodlari o'quvchilarning ijtimoiy ko'nikmalarini va jamoaviy ishga bo'lgan qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi.

Innovatsion yondashuvlarning yana biri — "STEAM" ta'lim tizimi bo'lib, u o'quvchilarning ilmiy va texnik sohalarga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi hamda ularni global raqobatbardosh shaxs sifatida shakllantiradi.

Shunday qilib, maktab o'quvchilarini tarbiyalashda innovatsion mexanizmlarni joriy etish — ularning zamonaviy dunyo talablariga javob beruvchi, kreativ va ijtimoiy faollikka ega shaxslar sifatida shakllanishiga yordam beradi.

Maktab o'quvchilarini tarbiyalashda innovatsion mexanizmlar sifatida ko'plab zamonaviy yondashuvlar va texnologiyalar joriy etilmoqda. Ulardan eng samaralilari quyidagilar:

Raqamli ta'lim platformalari: Masofaviy ta'lim va interaktiv darslar imkonini beruvchi platformalar o'quvchilarning bilim olish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi.

Loyihaviy ta'lim: O'quvchilar mustaqil tadqiqot va ijodiy ishlarni bajarish orqali bilimlarni amaliy qo'llashni o'rganadilar. Bu usul ularning mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Gamifikatsiya: O'quv jarayoniga o'yin elementlarini kiritish orqali ta'lim samaradorligi oshiriladi. Bu o'quvchilarning darslarga bo'lgan qiziqishini oshirishda yordam beradi.

STEAM dasturlari: Ilm-fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematika fanlari integratsiyasi o'quvchilarni kompleks va ijodiy fikrlashga yo'naltiradi.

Shuningdek, maktablarda o'quvchilarning ijtimoiy faolligini oshirishga qaratilgan jamoaviy loyihalar va madaniy tadbirlar ham innovatsion pedagogik mexanizmlar sifatida keng qo'llanilmoqda.

Innovatsion mexanizmlar ta'lim sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Ular o'quvchilarni faollashtirish, bilimlarni chuqurlashtirish va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini

shakllantirishga yordam beradi. Zamonaviy texnologiyalar va pedagogik yondashuvlar yordamida o'quv jarayoni interaktiv va qiziqarli bo'ladi, bu esa ta'lim samaradorligini oshiradi.

Innovatsion yondashuvlar ta'lim jarayoniga shaxsiylashtirilgan yondashuvni kiritib, har bir o'quvchining individual qobiliyatlariga mos ta'lim berishni ta'minlaydi. Bu esa o'quvchilarni bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshiradi hamda ularning o'zini o'zi rivojlantirishiga turtki bo'ladi.

Shu bilan birga, innovatsion mexanizmlar yordamida milliy madaniyat va qadriyatlarni saqlashga ham katta e'tibor qaratilmoqda. Bu jarayon o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash va tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi.

Globallashuv jarayonida maktab o'quvchilarini tarbiyalashda innovatsion mexanizmlarni joriy etishning kelajak istiqbollari kengdir. Ta'lim sohasida raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va interfaol usullarni yanada rivojlantirish orqali o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini oshirish mumkin.

Bundan tashqari, milliy madaniyat va qadriyatlarni saqlash va rivojlantirish uchun innovatsion ta'lim dasturlariga ma'naviy-axloqiy tarbiya elementlarini kiritish muhim ahamiyatga ega. Bu esa yosh avlodda milliy o'zlikni yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

Ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni kengroq joriy etish, o'qituvchilarning malakasini oshirish, shuningdek, o'quvchilarni ijodiy va tanqidiy fikrlashga o'rgatish bo'yicha tizimli ishlar amalga oshirilishi zarur. Shunday yondashuvlar maktab o'quvchilarini kelajakda raqobatbardosh va ijtimoiy faollikka ega shaxs sifatida shakllantirishga yordam beradi.

Globallashuv ta'lim tizimida yuzaga kelayotgan yangi chaqiriqlar va ularning ta'lim jarayoniga ta'siri keng o'rganilgan. Masalan, Joldasov o'z tadqiqotida globallashuv sharoitida ta'limning zamonaviy vazifalari, shu jumladan, yoshlarni xalqaro darajada raqobatbardosh qilish va milliy qadriyatlarni asrash muammolarini yoritadi. U globallashuv tufayli yuzaga kelgan global integratsiya jarayonida milliy o'zlikni yo'qotmaslik muhimligini ta'kidlab, ta'lim tizimining bu jarayonga moslashuvchanligini oshirish zarurligini urg'ulaydi. Bu esa maktab ta'limida nafaqat zamonaviy bilimlarni berish, balki ma'naviy tarbiyani ham mustahkamlash lozimligini bildiradi.

Normurotova globallashuv yoshlar ma'naviy-axloqiy rivojlanishiga ko'rsatadigan ijobiy va salbiy ta'sirlarni kompleks tarzda tahlil qiladi. Uning fikricha, globallashuv yoshlarning dunyoqarashini kengaytirsada, ularning milliy qadriyatlarga bo'lgan munosabatini zaiflashtirishi mumkin. Shu sababli, ta'limda innovatsion mexanizmlar nafaqat yangi bilimlarni berish, balki yoshlarning milliy o'zligini saqlash va rivojlantirishga qaratilishi lozim.

P.V. Kapterov yozgan ediki, "Maktab ishi ko'pchilikning – o'qituvchilar va o'quvchilarning manfaatlari uchun hamkorlikdagi ishdir. Ko'pchilikning hamkorlikdagi faoliyati va hayotini esa ma'lum tartiblarsiz amalga oshirib bo'lmaydi. Zero, tartib jamiyatda yashash va ishlashning muhim shartidir. Maktab hayotining tartibi intizomdir. Uning vazifasi – maktabda ta'lim oluvchilarning hayotini boshqa ta'lim oluvchilar hamda o'qituvchilar bilan hamohang tarzda tashkil etishdan iborat. Intizom o'quvchi va o'qituvchi shaxsiga nisbatan maktab jamoatchiligi va alohida shaxslar tomonidan o'tkazilishi mumkin bo'lgan tazyiqlardan himoya qilishni anglatadi. Intizom ta'lim oluvchi alohida shaxslar yoki o'qituvchilarning,

maktab jamoasining qiziqishlarini muvofiqlashtirish orqali hamkorlikdagi do'stona faoliyat uchun zamin yaratmog'i lozim"¹.

Xulosa qilib aytganda, globallashuv jarayonida o'quvchilarni tarbiyalashda innovatsion mexanizmlar qo'llanilishi zarur bo'lgan muhim vositalardan biridir. O'zbekiston ta'lim tizimi bu borada sezilarli yutuqlarga erishgan bo'lsa-da, hali ko'plab masalalar mavjud, xususan, pedagoglarning malakasini oshirish, ta'limning raqamli infratuzilmasini yaxshilash va tarbiya jarayonini zamonaviylashtirish zarur. Ushbu masalalarni yechish orqali O'zbekiston ta'lim tizimi global miqyosda raqobatbardosh, sifatli va barqaror rivojlanishni ta'minlaydi.

REFERENCES

1. Normurotova, A. K. (2023). Globallashuv jarayonlari va uning zamonaviy sharoitlarda tarbiyaga ta'siri. *Journal of Universal Science Research*, 1(6), 148–153. <https://universalpublishings.com/index.php/jusr/article/view/1130>
2. Joldasov, I. S. (2025). Globallashuv sharoitida ta'limning ahamiyati. ResearchGate. [https://www.researchgate.net/publication/390115377_GLOBALLASHUV_SHA-ROITIDA_TA`LIMNING\\_AHAMIYATI](https://www.researchgate.net/publication/390115377_GLOBALLASHUV_SHA-ROITIDA_TA`LIMNING_AHAMIYATI)
3. Karimova, M. (2023). STEAM ta'lim tizimining maktab o'quvchilarini tarbiyalashdagi roli. *O'zbekiston Ta'lim Jurnali*, 4(12), 45-53.
4. CyberLeninka maqolalari – gamifikatsiya va interfaol ta'lim usullari haqida. <https://cyberleninka.ru/>

¹ R. Musurmonov.,M. Musurmonova.Globallashuv sharoitida maktab darslarining intizomiy omillari.ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES VOLUME 2 | ISSUE 5 | 2021 ISSN: 2181-1385 Scientific J <file:///C:/Users/user/Downloads/globallashuv-sharoitida-maktab-darslarining-intizomiy-omillari.pdf>